

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆԱՆԹԻԼԻԱՍ

Երբ մեր Հայրենիքի սիրութին վրայ Հայաստանեայց Եկեղեցին դարաւոր փառքը կը վերակազմուի կրկին, մեր սիրտերը ողողելով իրոք յուզումով և երջանկութեամբ, ասդին՝ Սփիւռքի պահ մը վասնգուած հոգեկան աշխարհին վերև ալ, ուրախ ենք յայտնելու որ կը վայլի բախտին աստղը, եթէ կը ներուի այս պատկերուն բացատրութիւնը:

Վեհ. Տ. Գ. Գարեգին Ս. Կաթողիկոսի Գահակալութեամբ, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռոք վերստին կը մտնէ իր պատմական արժէքին ու դերին մէջ։ Անդրադարձումի և սփոփանքի խօսքերէն աւելի, պահանջները դիմագրաւելու և զանոնք լեցներու պէտքէն կը մղուի մեր մտածումը անհալարնթաց և յարմարագոյն այս ընտրութեան առջեւ։

Եերկրանքէն աւելի ապահովութիւն մ'ունինք այս զգայուն, հոգեսէր և զիտուն՝ միանգամայն արուեստագէտ հոգևորականին նկատմամբ, որ Ազգին և Եկեղեցին ամենէն բախտորոշ շրջաններուն, յիմնամեակ մը ամբողջ, գէպքերու, ինդիրներու, յոյսերու և աղէտքներու յորդանուտներուն միշտ մօտիկը, այս ժողովուրդի հոգին փոթորկող եղելութեանց ականատեսն և անոր ճակատազրի կառուցման գործին վկայ՝ և մասամբ աշխատակիցն է եղած։ Ան կը բազմի յԱթոռ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, տարիքով եւ իմաստութեամբ պահկուած, գիտակից իր դերին և բազմապահանջ պաշտօնին։ Այս գահակալութիւնը երաշխիք մըն է թէ պիտի ամբողջանան ու պահկուին Անթիլիասի աւազներուն վրայ տարիներէ ի վեր սկզբնաւորուած և զեղեցիկ արդիւնքներու յանդած գործը։ Կ'ըսենք այսպէս, վասնզի նորին Ս. Օծութեան Գարեգին Կաթողիկոսի կեանքին բոլոր երեսները եղած են բեղուն և լեցուն։

Իր Եկեղեցական ասպարէզին ասնդղամատին վրայ իսկ՝ ուշագրաւ կը գառնայ գրական եւ մանտանդ բանասիրական աշխատութիւններով։ Մասմայ Ծոերը եւ Փշանեները մեր ձողովրդային բանահիւսութենէն, այդ շրջանի գործեր են։ Համալսարանական ուսանողութեան եւ ձեմարանի ուսուցչութեան ու տեսչութեան շրջանին, հակառակ իր արտաքին ու հասկնալի զբաղումներուն, չէ դադրած արտադրելէ։

Անհուն է իր աշխատանքը, նուիրուած մեր հսագիտական արժէք ներկայացնող վայրերու ուսումնասիրութեան, մեր ձեռագիրներու և մանրանկարներու մանրակրկիտ և հմուտ պըսպումներուն։ Հայ պատմութեան և մշակութիւն համար լոյսեր ու զանձեր են միանգամայն իր Խաղբակեանի կամ Պոռտեանի Հայոց Պատմութեան մէջ գործը, երեք հատորներէ բաղկացած, ինչպէս Հայ Մանանկարչական Քարտէսը, և նման տակաւին անտիպ աշխատութիւններ, որոնց համագրական հմուտն է ինքը։

Իր գրական, հնագիտական ու բանասիրական բնդարձակ վաստակէն դուրս, նորին Ս. Օծութիւնը զանազան առաքելութիւններով ճամբորդած է բոլոր քա-

զաքակիրթ ոստանները . այս աշխարհամասերուն վրայ իր վերջին շրջանը ըրաւ 1934-ին , իրեւել լիազօր նուիրակ եւ ներկայացուցիչ Ամենայն Հայոց Հայրապետի : 1938 Մեպտ. 4ին Ամերիկայի Ազգ. Երեսփոխանական ժողովը , հակառակ իր կամքին , զինք Վ'լնստրէր առաջնորդ Ամերիկահայութեան : Հոս իր կազմակերպչական , կրթական եւ կրօնական աշխատութիւնները փրկութար դեր մը ունեցան պառակտուած այս զաղութին մէջ , իր շուրջ խմբելով Ամերիկահայ զործիչներու մեծ թիւ մը , զրաւելով անխտիր բոլորին համակրանքն ու հիացումը , ներշնչելով և առաջնորդելով զանոնք աղզային ծառայութեանց :

Ահա այս կարգի անսաղիւտա արժանիքներով անձնաւորութիւն մըն է որ կը բազմի կիլիկիոյ Գահուն վրայ : Եկեղեցական մը որ աւելի քան յիսուն տարիներ ծառայած է իր ժողովուրդին՝ զրով , խօսքով ու զործով , իր կոչումի և գերի արժանավայել զիտակցութեամբ , որ «սակաւ ընտրեալ ճանապարհներու առանձնական նախակեան է միայն :

Անթիկասի Կիլիկեան նորահաստատ Աթոռը չնորհիւ իր բարեյիշատակ նախորդներուն , նշանակալից քայլեր առաւ : Կաթողիկոսարան , Կաթողիկէ , Դպրոց , Ցպարան տակաւ խորացուցին հիմերը աւագուտի մը վրայ նստած այս Հաստատութեան , և սիրոյ ու խնամքի նուիրումներով հասցուցին զայն գոհացուցիչ վիճակի մը :

Խտացուած այս ակնարկը՝ ըսելու համար թէ այս Հաստատութիւնը առաջին օրէն քայլ առ քայլ , հաւատարիմ մեր պատմութեան ողիին՝ յառաջացած է , համնելու համար այսօրուան բարեկարգ վիճակին : Սակայն Անթիկիասը իր գերին համապատասխան Հաստատութիւն մը կարենալ ըլլալու համար , այս ընտրութիւնը պէտք է սկիզբ մը նկատուի նոր իրազործումներու : Չեն բաւեր միայն արտաքին կարելիութիւններ , երբ պակսի իմացական եւ նոգեկան մըթնողորտը , կ'ակնարկենք այն ողիին որ բնաւ չպակսեցաւ մեր նուիրապետական Հաստատութիւններուն և կրօնական յարկերուն , ընելով զանոնք լուսոյ վառարաններ :

Եխուն տարիներ առաջ , Կիլիկիոյ Աթոռը քովլնտի պատուհան մըն էր , բացուած Հայ հոգիին վրայ , զրեթէ զուտ կրօնական : Այսօր ան զրեթէ մըշակոյթ մըն է , ամբողջական կատար մը , Կաթողիկէ մը Հայ հոգիին համար , ուր կը կրկնուի Հայ վերածնունդի յաւիտենական խորհուրդը : Դժուար է հաւատալ թէ ինչպէս բոււսան այս բոլորը ամայքի մը վրայ : Անթիկաս , այսօր աւելի քան իրականութիւն մըն է և Սփիւռքի ամենէն ծանր , խորայոյզ ձգողութիւն ունեցող սրբատեղին Հայ մտքին ու հոգիին վերև : Այս ամէնը քեզմէ քեզի , Հայ ժողովուրդ . զի գուն աղբիւրն ես բոլոր կարելիութեանց , և քու յաւիտենական յոյսդ ու հաւատքդ է որ քեզ կը մղէ այս կառուցումներուն :

Նիւթի մարզին վրայ այս փառքը կը մնայ փառաւորել հոգիի ու մտքի կեանքով : Մենք կը հաւատանք Անթիկիասին որ Սիւրիոյ և Լիբանանի հոծ Հայութեան վառարանը կը հանդիսանայ՝ հոգեկան և իմացական արժէքներու մասին : Ու մանաւանդ կը հաւատանք անոր նորընտիր Գահակալ Վեհ . Գարեզին Կաթողիկոսին , Երաշխաւորուած այդ արժէքներու շուրջ կիսադարեան իր խանդագալու սպասով :

Կ'ըսենք այսպէս , խորհելով որ եթէ Կիլիկիոյ Աթոռը յիսուն տարիներ

առաջ, ինչպէս ըսկնք, տեղական մասնաւոր Աթոռ մըն էր Հայ հոգիին մէջ, առանց ուրիշ անդրադարձի, այսօր իր խորհուրդը, իր իմաստը և իր գերը, առաւել քան ընդարձակ կը դասենք: Անթիվասը երուսալէմի Պատրիարքութեան հետ միասին, Սփիւռքի հոգենոր կեանքին ու իմացական մարզին վրայ պարտին ըլլալ տիրական մատոյցներ, օժանդակելու համար ոչ միայն Միջին Արևելքի, այլ բովանդակ Սփիւռքի ազգային մշակոյթի պահպանման և որակային ազնուացման:

Մեր ժողովուրդին սիրտը միշտ բաց է սրբազն ու հաւատարիմ ձայն-ներուն: Նորընտիր Գահակալը ողիի մարդ է, հրաշքի ընդունակ պաշտօնեան՝ աղաղակող ու բազմերես պահանջներուն դիմաց. մարդը որուն տիրական անձը կրնայ դղրդել հոգիները, անսնցմէ առնելու համար անման իսկութիւնը արգաւանդ կեանքին: Վերջապէս մարդը, որ քարերը հացի և սիրտերը սովորի փոխելու կախարդանքն ունի:

Կիլիկիոյ Աթոռին համար առաջին աստիճանի անհրաժեշտութիւն է բաց հոգիով և սրտով դիմելու մեր ժողովուրդի ոյժերու անթառամ շտեմարանին՝ անկէ վերքերելու համար այն որ բաւեց դարուց ի դարս այս ժողովուրդի հաւաքականութիւնը, ոգեղէն խոտութիւնը անվթար պահելու:

Վստահ ենք թէ ամբող Սփիւրիոյ և Լիքանանի Հայութիւնը պիտի ընդ-առաջէ՝ ամէն անզամ որ նորին Սրբութիւնը կարիք զգայ զօրացնելու հոգնոր և իմացական կազմակերպութիւնը, օժակելու համար զսնոնք արդի կեանքին պահանջներուն համեմատ, լայն բանալով իր հողիին ու տնտեսութեան կարելի աղբիւրները:

Ոչ մէկ ատեն կիլիկիոյ Աթոռը բախսը չէ ունեցած այսքան ծանր՝ բայց այսքան օգտաւէտ առաքելութեան մը հանդիսարանն ըլլալու:

Սրտառուչ այս հաստատումներէն յետոյ, ուր մեր Եկեղեցւոյ ձայնը, ինչպէս մեր ժողովուրդին խղճմտանքը, իրարու կուգան կազմելու համար մեր օրերու յատուկ միակ կարելի ոգեղէն տարազը, մեզի կը մնայ չնորհներու եւ բարիքներու աղբիւրէն մաղթել կարելի անհրաժեշտ ոյժը, որպէսզի այս ընտրութեամբ հեռատեսուած եւ յուսացուած արդիւնքները իրանան այս նոր, չըսելու համար վերանորոգ, փառքին մէջ կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան:

ԽՄԲ.